
راهکار مقابله با جنگ نرم با تأکید بر بیانیه گام دوم

رقیه دورقی^۱ (نویسنده مسئول) - محمدصادق فاضل^۲

چکیده

پژوهش حاضر با موضوع، راهکار مقابله با جنگ نرم با تأکید بر بیانیه گام دوم تنظیم شده است. جنگ نرم، جنگی است که در شرایط صلح بین دولت‌ها و قدرت‌ها، برای تحمیل اراده و تأمین منافع با غلبه بر طرف مقابل، بدون استفاده از قدرت نظامی و روش‌های خشونت آمیز به صورت نامحسوس برای کنترل افکار عمومی طراحی شده است. سؤال اصلی این پژوهش راهکارهای مقابله با جنگ نرم با تأکید بر بیانیه گام دوم است، این تحقیق به روش توصیفی، تحلیلی انجام می‌شود. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که با توجه به اهمیت و قدمت جنگ نرم و موفقیت دشمن در این جنگ، ابتدا مستلزم شناخت جبهه معارض، سپس شناخت و توسعه توان نیروهای جبهه خودی است، که این مسئله در توصیه‌های مقام عظمای ولایت علی‌الخصوص جهت تحقق تمدن نوین اسلامی در چله دوم انقلاب اسلامی در ابعاد علمی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی همانند چراغ راهی است که ماهیت و ابعاد این نبرد را برای امت اسلامی روشن می‌سازد.

کلیدواژگان: جنگ نرم، جامعه، بیانیه گام دوم، بصیرت، مقام معظم رهبری.

۱. طلبه سطح سه، حوزه علمیه خاوران، قم، ۶۲tayebe@gmail.com

۲. استاد سطح عالی حوزه علمیه، قم، ایران، m_60_sfazel@yahoo.com

مقدمه

آن روز که جهان میان شرق و غرب مادی تقسیم شده بود و کسی گمان یک نهضت دینی را نمی‌برد، انقلاب اسلامی ایران که دستاورد میلیون‌ها انسان ارزشمند و خون هزاران شهید جاوید و امید میلیون‌ها مسلمان و مستضعفان جهان بود (عمید زنجانی، ۱۳۹۱: ۴۷)؛ پا به میدان نهاد، چهارچوب هارا شکست، دین و دنیا را کنار هم مطرح کرد. طبیعی بود که سردمداران ستم و گمراهی واکنش نشان دهند. با توجه به اینکه استکبار جهانی با متحدانش بعد از به کارگیری روش‌های مختلف کودتا، حمله‌های نظامی، ترورهای کور و در نهایت تحریم‌های اقتصادی به این نتیجه رسیدند که به زانو درآوردن این ملت، جز از طریق روش‌های نرم و به ظاهر مسالمت‌آمیز امکان پذیر نخواهد بود، به همین منظور، اولویت استکبار در مواجهه‌ی با نظام اسلامی آن چیزی شد که امروز به آن جنگ نرم می‌گویند (پوفاضلی، ۱۳۹۱: ۱۰).

در این راستا هزاران کارشناس با تجربه در صدها سازمان و موسسه تحقیقاتی گرد هم آمدند و برآن شدند تا به صورت تدریجی و طی برنامه زمان‌بندی شده فکر و روح این ملت را از وضعیت استکبارستیزی و مقاومت خارج کرده و روحیه سازش و تمکین در جمهوری اسلامی را جایگزین کنند. اینان برای بازیابی قدرت از دست رفته خود در این خطه جغرافیایی با استفاده از جنبه‌های فرهنگی، علمی و فنی خود برای تأثیر بر فکر و اندیشه با استفاده از ابزارهای ارتباطی و تکنیک‌های پیچیده روانشناسی و جامعه‌شناسی با تأکید بر نقاط قوت عناصر خود و نقاط ضعف عناصر جبهه مقابل، وارد عمل شدند (بصیری، ۱۳۹۱: ۲).

یکی از برنامه‌های دشمنان تأثیر گذاری بر دین و فرهنگ دینی بوده که ایشان از ابتدای دهه هفتاد، در ضرورت و اهمیت تهاجم فرهنگی، جنگ نرم تبیین‌های متعددی داشتند و در سه دهه اخیر، مهم‌ترین راهبرد دشمن علیه جمهوری اسلامی را، جنگ نرم معرفی کرده‌اند. از این روست که مقام معظم رهبری (عج) بر لزوم شناخت کامل دشمنان نظام اسلامی، برنامه‌ها و اهداف آنان برای مقابله با نظام و انقلاب همواره تأکید دارند. در بیانات متعددی آرایش

تهاجمی فرهنگی دشمن را علیه انقلاب بسیار خطرناک معرفی کرده و در اهمیت جنگ نرم، خطر آن را برابر با جنگ نظامی معرفی می‌کنند (دفتر نشر مقام معظم رهبری، ۱۳۸۹). ایشان از تعابیری همچون تهاجم فرهنگی، شبیخون فرهنگی، ناتوی فرهنگی و در سالهای اخیر از واژه بسیار دقیق جنگ نرم استفاده نمودند.

در حالی که امروز بعد از گذشت ۴ دهه پس از انقلاب اسلامی و تشکیل نظام اسلامی وضعیت فرهنگی کشور رضایت‌بخش نیست و به آن نقطه مطلوب نرسیده، مقام معظم رهبری به عنوان دیده بان انقلاب اسلامی درست در همان زمانیکه دشمن و به زعم خود دنبال سرنگونی نظام مقدس جمهوری اسلامی بود به مناسبت چهلمین سال پیروزی انقلاب اسلامی بیانیه راهبردی گام دوم انقلاب را ارائه فرمودند که سند راه و چشم انداز آینده حرکت انقلاب است.

ایشان از تشریح دستاوردهای انقلاب و آنچه که تاکنون انجام شده است و نیز اشاره به گام‌هایی که باید برداشته شوند؛ در هفت عرصه توصیه می‌کنند که در واقع هفت پایه اصلی جامعه‌سازی و تمدن‌سازی اسلامی است همین هفت عرصه است که عبارت‌اند از: علم و پژوهش، معنویت و اخلاق، اقتصاد، عدالت و مبارزه با فساد، استقلال و آزادی عزت ملی روابط خارجی و مرزبندی با دشمن و سبک زندگی. لذا با توجه به نفوذ جنگ نرم در فرهنگ جامعه، بحث و بررسی درباره این مقوله به دلیل گستره تأثیر گذاری آن بسیار حائز اهمیت است.

۱. راهکارهای مقابله با جنگ نرم در بیانیه

آیت‌الله شب‌زنده‌دار در جلسه درس خارج فقه با اشاره به دیدار اخیرش با رهبر انقلاب روایتی از آنچه ایشان درباره «بیانیه گام دوم انقلاب» گفته بودند را نقل کرد: ایشان فرمودند: «من روی این بیانیه خیلی زحمت کشیدم و فرمودند، من بنای بر این ندارم که اگر چیزی نوشتم یا مطلبی می‌گویم از دیگران درخواست کنم که روی آن کار کنند ولی راجع به این می‌گویم این کار را بکنند...» (mashreghnews.ir, ۱۳۹۷/۱۱/۲۷).

بدیهی است منظور معظم له علاوه بر ایجاد امید در جوانان، حل مشکلات تنها با اتکا به توان داخلی و درون کشور، خنثی سازی تبلیغات سوء و جنگ روانی دشمن و به مثابه منشوری در راستای لزوم تحقق حیات طیبه اسلامی در سطح جامعه نیز باشد. هفت توصیه مقام معظم رهبری در بیانیه گام دوم به عنوان مهمترین راهکار در برابر توطئه های بی حد و حصر دشمنان در تمام ابعاد علمی، اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و تربیتی یک جامعه است.

۱-۱. تولید علم

موارد تولید علم به شرح ذیل است.

۱-۱-۱. گسترش آگاهی ودانایی

هدف از خلقت انسان، رسیدن به سوی کمال و سعادت است و دستیابی به سعادت تنها با عقل و علم میسر می شود. قرآن کریم در معرفی خود اینگونه بیان می کند: «كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ» (ابراهیم: ۱) این کتابی است که آن را بر تو نازل کردیم تا مردم را از تاریکیها (نا آگاهی و نادانی) به سوی روشنایی باز ببری و آیات متعدد دیگری که بر ارزش و اهمیت تحصیل علم پرداخته است. فراگیری علم در اسلام بسیار حائز اهمیت است که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می فرماید: "طلب العلم فريضة على كل مسلم"؛ یعنی جست و جو و تحصیل علم بر هر مسلمانی واجب است. (کلینی: ۱، ۳۰) تأکید اسلام بر جهانی سازی علم، دانش و فناوری، علم آموزی و بیداری احساس های خفته همه ی انسان ها می پردازد (حکیمی، ۱۳۸۷: ۴۵) گسترش علم از عوامل مهم خیزش در تمدن اسلامی است. (جعفرنیا: ۱۳۹۳) رهبر فرزانه در بیانیه گام دوم اولین توصیه جهانی سازی اسلام را علم و پژوهش می دانند. ایشان در خطاب به جوانان اینگونه فرمودند:

دانش، آشکارترین وسیله ی عزت و قدرت يك کشور است. روی دیگر دانایی، توانایی است. دنیای غرب به برکت دانش خود بود که توانست برای خود ثروت و نفوذ و قدرت

دویست ساله فراهم کند و با وجود تهیدستی در بنیانهای اخلاقی و اعتقادی، با تحمیل سبک زندگی غربی به جوامع عقب مانده از کاروان علم، اختیار سیاست و اقتصاد آنها را به دست گیرد. ما به سوءاستفاده از دانش مانند آنچه غرب کرد، توصیه نمی‌کنیم، اما مؤکداً به نیاز کشور به جوشاندن چشمه‌ی دانش در میان خود اصرار می‌ورزیم (بیانیه گام دوم انقلاب <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=41673>، ۱۳۹۷/۱۱/۲۲)

۲-۱-۱. جهاد علمی

جهاد به معنای تلاش توأم با رنج و زحمت می‌باشد. خداوند متعال در خطاب به پیامبر ﷺ می‌فرماید: «وجاهدکم به جهادا کبیرا» (فرقان: ۵۲) به وسیله‌ی قرآن با آنها جهادکن)) منظوراز جهاد در این آیه جهاد فکری و فرهنگی است، نه جهاد مسلحانه. (اسحاقی: ۲۹/۹۳) اما در جای دیگری می‌فرماید: «وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ» (عنکبوت: ۶۹). «جاهدوا فینا»، مراد هرگونه جهاد و تلاشی است که در راه خدا و برای رضایت او و به منظور خدمت به دین اسلام انجام پذیرد. رهبرفرزانه انقلاب اسلامی دربیانات خویش همواره بر جهاد علمی تأکید دارند و در بیانیه گام دوم به عنوان یک مطالبه‌ی عمومی از جوانان درخواست داشتند. از منظر ایشان امروز کشور نیازمند یک جهاد علمی است معظم له در دیدارهای متعددی به اهمیت علم و پژوهش و لزوم جهاد علمی در سطح جامعه از سوی دانشگاه‌ها و مراکز علمی پژوهشی اینگونه خطاب کردند: می‌توان علم جهادی و جهاد علمی داشت. این همان کاری است که شماها به آن مشغولید (بیانات در دیدار جمعی از مسئولان جهاد دانشگاهی، ۱۳۸۳/۴/۱، <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3236>). ایشان در ادامه بحث به اهمیت مدیریت علم به دست بندگان صالح اشاره می‌فرماید:

«حقیقت مطلب هم این است که علم و عقل ابزار دو جنبه‌ی است؛ می‌تواند در خدمت ارزشها قرار بگیرد، می‌تواند در خدمت حیوانیت و سبُعیت قرار بگیرد. بستگی به این دارد که مدیریت علم با چه کسی است. اگر مدیریت علم به دست انسانهای دنیا طلب و

قدرت طلب و زراندوز و سلطه طلب بود، همین می شود که امروز شما در دنیا مشاهده می کنید؛ یعنی علم ابزاری برای استعمار، استثمار، تحقیر ملتها، اشغالگری و برای ترویج فحشاء، سکس و هروئین خواهد شد. اگر علم نبود، استعمار هم نبود. اروپایی ها به برکت علمشان توانستند در دنیا راه بیفتند و ملتها را زیر سلطه ی استعمار بگیرند و به اختلاف مناطق، صد، صدوپنجاه و دویست سال ملتها را عقب نگه دارند و آنها را از سرمایه های مادی خودشان محروم کنند؛ استعداد های انسانی شان را سرکوب کنند و کشتار به راه بیندازند. وقتی علم در مدیریت انسانهایی قرار گرفت که جز به جنبه های حیوانی زندگی نمی اندیشند، همین خواهد شد. اما اگر علم به وسیله ی بندگان صالح مدیریت شد، آن وقت خدمت می کند و زیان نمی رساند.

وقتی جهاد؛ یعنی تلاش هدفدار برای خدا، وجود داشت، بدون تردید موفقیت هم با آن همراه خواهد بود. ما راهی که به سمت مرزهای پیشرفته ی دانش در همه ی زمینه ها داریم، مسلم بدانید که جز با روحیه ی استقلال، روحیه ی توکل به خدا و روحیه ی کار برای ایمان طی نخواهد شد. باید این راه را سریع طی کنیم و راههای میانبر را پیدا کنیم و خودمان را برسانیم؛ مرزهای دانش را باز و مرزهای جدیدی را ایجاد کنیم؛ این کار ممکن است؛ زیرا این جا سرزمین علم خیز است و شماها نشان دادید که می شود» (بیانات در دیدار جمعی از مسئولان جهاد دانشگاهی، ۱/۴/۱۳۸۳، <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3236>)

۲-۱. رشد اخلاقی و معنوی اجتماعی

اسلام تنها دینی است که با صراحت پایه و مبنای دعوت خود را بر اجتماع نهاده و در هیچ یک از شئون خود، امر اجتماعی را به اهمال واگذار نکرده است. انسان فطرتاً موجودی اجتماعی است به طوری که خداوند متعال در این باره می فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ» (آل عمران/۲۰۰) در سایه ایمان به خدا مفاهیمی همچون اخلاص، ایثار، توکل دیگر تنها مفاهیم تو خالی نیستند. بلکه همه مقول های انسانی الفاظ پرمحتوا و پایه هستند و مبنای منطق دارند. ایمان به خدا نباشد اخلاق هیچ

پشتوانه‌ای ندارد. اسلام به عنوان یک آیین الهی جهانی و جاودانی که پس از آن دین و قاعده نخواهد آمد اعتقاد به خدا را از جنبه‌های مختلف بهترین ضمانت اجرای اخلاق می‌داند. (حسنی، ۱۳۸۹: ۳۱۱).

۱-۲-۱. معنویت

معنویت در جامعه اسلامی مبتنی بر دین و آموزه‌های دینی است بطوری که تعالیم اسلام شکل دهنده معنویت می‌باشند. معنویت همواره اخلاق گراست اما اخلاق گرایی معطوف به معنویت نیست. اگر معنویت در جامعه نهادینه شود، اخلاق مداری در میان لایه‌های مختلف اجتماعی رسوخ می‌یابد (ویسی، ۱۳۹۸). رهبر معظم انقلاب اسلامی در تعریف معنویت فرمودند: معنویت به معنی برجسته کردن ارزشهای معنوی از قبیل اخلاص، ایثار، توکل، ایمان در خود و در جامعه است. معنویت و اخلاق، جهت‌دهنده همه حرکت‌ها و فعالیت‌های فردی و اجتماعی و نیاز اصلی جامعه است؛ بودن آنها، محیط زندگی را حتی با کمبودهای مادی، بهشت می‌سازد و نبودن آن حتی با برخورداری مادی، جهنم می‌آفریند (بیانیه گام دوم انقلاب ۱۳۹۷/۱۱/۲۲، <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=41673>)

۱-۲-۲. اخلاق

اخلاق جمع واژه خُلُق و به ویژگی‌های نفس انسان گفته می‌شود (فتحعلی خانی ۱۳۸۹: ۱۵) مقام معظم رهبری در تعریف اخلاق فرمودند: اخلاق به معنی رعایت فضیلت‌هایی چون خیرخواهی، گذشت، کمک به نیازمند، راستگویی، شجاعت، تواضع، اعتماد به نفس و دیگر خلقیات نیکو است (بیانیه گام دوم انقلاب ۱۳۹۷/۱۱/۲۲، <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=41673>)

اخلاق اسلامی همه امتیازات و ویژگی‌های یک نظام اخلاقی دینی را داراست. برای رشد جامعه در بعد اخلاقی تنها با پیاده کردن اخلاق اسلامی میتوان به یک جامعه ایده ال دست

پیدا کرد.

۳-۲-۱. لزوم تدوین برنامه قابل اجرا جهت توسعه معنویت جامعه

مقام معظم رهبری در دیدار زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی فرمودند: دو آفت، هم دینداری را تهدید می‌کند و هم سیاست را. یکی از آفتهای دینداری این است که دینداری یک جامعه یا یک شخص، با انحراف یا بی‌مبالاتی یا تحجر و جمود یا فراموش کردن نقش عقل یا التقاط و از این چیزها همراه شود. آفت دیگر دینداری این است که دین به زندگی شخصی محدود شود؛ عرصه وسیع زندگی جمعی انسانها و جامعه را فراموش یا درباره آن سکوت کند و از آن کناره بگیرد (بیانات در دیدار زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی، ۱۳۸۰/۱۲/۱۲، <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3110>).

تمدن منهای معنویت برای بشر همانند خشکی برای ماهی که زندگی کردن در آن محال است (balagh.ir). یکی از اهداف اصلی انقلاب اسلامی، در پی فراهم‌سازی زمینه رواج معنویت و اخلاق در جامعه می‌باشد. اما در این مسیر مشکلاتی در ابعاد علمی، تربیتی و حتی فرهنگی وجود دارد، اولین مشکل اجرایی، عدم وجود یک برنامه مدون و پرمحتوا از سوی مسئولین حکومتی و همچنین عدم نظارت کافی از سوی مسولان ذی ربط می‌باشد. هنگامی که معلوم نیست که چه چیزی باید ارایه شود، ابهام در چگونگی نیز روی می‌دهد. فقدان ساز و کاری روشن برای ارایه ی معنویت دینی به گونه‌ای است که به نظر می‌رسد در سازمان‌های مربوطه کسی نمی‌داند که چه باید بکند. وقتی این وضعیت در کنار ضرورت اقدام و انجام کار قرار گیرد، کارهای بی محتوا، کلیشه‌ای و بد سلیقه‌ای‌هایی پیش می‌آید؛ که چه بسا آثار منفی آن بیش از آثار مثبتش باشد. شاید به همین جهت است که مسولان دستگاه‌های اجرایی نیز شهادت شان را کنار گذاشته و شبیه مدیران محافظه کار، از دست زدن به اقدامات جدید و بدیع پرهیز می‌کنند و با پیشنهادات کارشناسی شده نیز با احتیاط و تردید روبه رومی‌شوند.

بنابراین، یکی از بزرگ ترین مشکلات اجرایی که فراروی توسعه ی معنویت اسلامی و

مواجهه ی مؤثر با معنویت‌های نوظهور قرار دارد، ابهام در محتوا و روش کار است. این ابهام گاهی به عدم اقدام و گاهی به خراب کاری‌هایی منجر می‌شود که جبرانشان دشوار خواهد بود (قطبی، ۹۶/۱۱/۲۶).

بدون شک، تمام لحظات ابعاد زندگی انسان، از دیدگاه اسلامی، معنوی و در راستای بندگی و دلدادگی به خداوند و عشق به اوست. پس با ایمان راسخ و هوشمندی و پشتکار و فعال کردن افراد و گروه‌های مختلف با استعدادها و ذایقه‌های متنوع باید در کشف این حقایق کوشید. انقلاب اسلامی به عنوان یک الگوی بزرگ و سرچشمه ی جاری و زلال معنوی در جهان است. صاحبان امر در این زمینه باید بر روی تمام ابعاد و اجزای زندگی انسان نگاهی معنوی بیندازند و این نگرش را به جهان صادر نمایند. دنیا تشنه ی معنویت است و اگر پاسخ درست و پاک و زلالی از سرچشمه نیابد؛ از مرداب‌ها و لجنزارها خواهد نوشید، و اگر نگاه معنوی اسلامی در جهان ظهور کند، بی تردید، یک انسان در ابعاد سیاسی و اجتماعی زندگی خود، همین منظر معنوی را خواهد گشود و آن گاه پایان ستم و استضعاف و بازگشت به آزادی و عزت و عدالت را خواهد خواست و بدین سان زمینه ی ظهور خورشید هدایت و ولایت فراهم خواهد شد (قطبی، ۹۶/۱۱/۲۶).

۴-۲-۱. خودسازی زیربنای جامعه سازی

قرآن کریم تزکیه و تهذیب نفس را عامل رستگاری و راه وصول به سعادت معرفی کرده است و فساد اخلاق را منشأ رذالت‌ها و بدبختیها و مایه زیان می‌شناسد. در این موضوع به صراحت می‌فرماید: «قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا - وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا» (شمس: ۹-۱۰)؛ به راستی رستگار شد، آن کس که نفس خود را تزکیه کرد. بی شک محروم و ناامید گشت هر کس که آن را به پلیدی آلود. از این آیه می‌توان استفاده کرد که نفس انسان قابلیت تزکیه و نیز آلودگی را دارد و این دو با انتخاب و اختیار انسان انجام می‌پذیرد. خودسازی و تهذیب نفس از جمله مسائلی است که در شریعت مبین اسلام بسیار به آن سفارش شده است و تحقق هدف آفرینش انسان و به کمال رسیدن او نیز جز از طریق خودسازی میسر نخواهد بود

آیت الله حسینی همدانی در اهمیت طلاب جامعه سازمی فرماید: قرآن کتابی است جامع و کامل که برنامه تکاملی و سیر صعودی آدمی را به زیباترین وجه ترسیم و تبیین کرده است. این کتاب انسان ساز هم به موضوع خودسازی و هم جامعه پردازی و هم تمدن سازی پرداخته و زیرساخت‌ها و عوامل خودسازی که مقدمه جامعه و تمدن سازی است، نیز در قرآن مطرح شده است (shabestan.ir، ۱۳۹۹/۵/۶)

دین اسلام به عنوان کاملترین شریعت در حوزه حکمرانی، تنها فقط به نهاد حکومت توجه نمی‌شود، بلکه به نهاد مردم و امت نیز توجه می‌شود؛ یعنی یکی از عناصر اصلی حکمرانی، رهبری جامعه اسلامی است و عنصر دوم، امت اسلامی می‌باشد. مهم‌ترین وظیفه دولت اسلامی که تحت رهبری رهبر اسلامی جامعه سازی است. جامعه سازی نیز از طریق فردسازی صورت می‌گیرد و فردسازی نیز تنها از طریق تهذیب و تزکیه و آموزش معارف اتفاق می‌افتد (لکزایی، ۱۴۰۰/۳/۸). بنابراین با توجه به اهمیت خودسازی میتوان اینگونه بیان کرد که خود سازی از جامعه سازی قابل انفکاک نبوده و انسانی اهل نجات است که هم برای نجات خودش میکوشد هم برای نجات دیگران قدم برمیدارد.

۵-۲-۱. ترویج فرهنگ سالم در سطح جامعه

دشمنان انقلاب اسلامی به خوبی این مسئله را درک کرده‌اند که اگر ملتی از نظر فرهنگی اتکا به فرهنگ خود نداشته باشد، زمینه فروپاشی استقلال فکری آن جامعه و در نتیجه پذیرفتن همه نوع زمینه‌ای توسط مردم آن فراهم خواهد شد. دشمنان ما با پی بردن به اهمیت فرهنگ سالم در شکل‌گیری یک جامعه موفق و توسعه یافته همواره سعی دارند با هدف قرار دادن فرهنگ عمومی جامعه، باورها و اعتقادات مردم و اختلاف افکنی بین افراد جامعه از پیشرفت عمومی جامعه جلوگیری نمایند تا در سایه غفلت مردم یک کشور، بر سیطره خود بر ملت‌ها و کشورها ادامه داده و امنیت لازم را برای غارت منابع و ثروت‌های کشورهای مختلف به خصوص کشورهای اسلامی به دست بیاورند. در این مسئله باید مسئولین و مردم هوشیاری خود را حفظ نمایند و همانگونه که مقام معظم رهبری علیه السلام بارها

هشدار داده‌اند نسبت به هجمه‌های فرهنگی غرب حساسیت بیشتری به خرج داده و جلو نفوذ فرهنگ منحط غربی به جامعه اسلامی را بازکار فرهنگی سالم بگیرند. (صداقت وهمکاران، ۱۳۹۳: ۲۰۳-۲۱۰)

اولین نهادی که در بحث ترویج فرهنگ در سطح جامعه دخالت مستقیم دارد خانواده است. روش تربیت فرزندان و الگو دهی به فرزندان وظیفه سنگینی است که بر عهده هر خانواده‌ای نهاده شده است و نیازمند آگاهی، تلاش و درک خانواده‌ها می‌باشد. خانواده مسئول ایجاد فضایی سالم برای رشد روحی، فکری و عملی فرزندان است. این نهاد مقدس با شناسایی و شناساندن ارزش‌ها و ضد ارزش‌ها به فرزندان، برای تربیت وقت صرف می‌کند تا بتواند به عنوان یک جامعه کوچک علاوه بر ترویج فرهنگ اسلامی در بین اعضا، رسالت خود را به نحو احسن در این راستا انجام دهد.

ترویج فرهنگ ناب اسلام محمدی در سطح جامعه و پرهیز از مظاهر فرهنگ منحط غربی، تضمین‌کننده سلامت معنوی و سعادت جاودانه جامعه بشری است؛ و این امر در ابتدا مستلزم تقویت بنیه فرهنگی جامعه از سوی سازمانها و نهادهای مربوطه و همچنین برخورد قاطع با دشمنان و عوامل آنان می‌باشد. (صداقت وهمکاران، ۱۳۹۳: ۲۲۲-۲۲۳)

۶-۲-۱. مبارزه با کانون‌های ضد معنویت و اخلاق

مکتب اسلام برخلاف مکتب‌های غیر توحیدی در تمام شئون فردی، اجتماعی، مادی، معنوی، فرهنگی، سیاسی، نظامی و اقتصادی دخالت و نظارت دارد و از هیچ نکته ولو بسیار ناچیز که در تربیت انسان و جامعه و پیشرفت مادی و معنوی نقش دارد فروگذار ننموده است و موانع و مشکلات سر راه تکامل را در اجتماع و فرد گوشزد نموده و به رفع آنها کوشیده است (نشریه علمی پژوهشی فرهنگستان علوم، ۹۷)

مقام معظم رهبری در توصیه دوم می‌فرماید: «ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته و فراگیر، امکان بسیار خطرناکی در اختیار کانون‌های ضد معنویت و ضد اخلاق نهاده است و هم‌اکنون تهاجم روزافزون دشمنان به دل‌های پاک جوانان و نوجوانان و حتی نونهالان با بهره‌گیری از این ابزارها

را به چشم خود می بینیم»

(بیانیه گام دوم انقلاب ۱۳۹۷/۱۱/۲۲، <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=41673>). عصر ارتباطات و تبلیغات گسترده با وجود آثار بسیار مثبت در روند بسیاری از امور، شرایط بهتری را نیز در جهت استعمار پنهان بیگانگان فراهم ساخته است. امروزه بیگانگان بواسطه ابزارهای پیشرفته به راحتی تا عمق خانواده‌ها نفوذ کرده و فرهنگ دینی و ملی ملت‌ها را تحت تاثیر قرار داده‌اند. (صداقت و همکاران: ۱۳۹۳، ۲۲۲)

ذات فناوری‌های رسانه‌ای جدید، شریر و مفسده‌انگیز نیست بلکه آن‌ها ابزارهایی هستند که می‌توانند در خدمت مقاصد الهی یا شیطانی گمارده شوند. بنابراین آنچه در جهان کنونی، در حال رخ دادن است، رسانه‌هایی که در اختیار قدرت‌های شیطانی و مادی قرار گرفته‌اند و در راستای فساد و تباهی و ضلالت حرکت می‌کنند و حیات معنوی و انسانی انسان معاصر را به خطر انداخته‌اند. امروز بر همه آشکار شده که این رسانه‌های نوپدید، به بزرگ‌ترین و فراگیرترین بستر برای جنگ نرم و تهاجم فرهنگی تبدیل شده‌اند و دشمن به سبب در اختیار داشتن همین رسانه‌ها، برنامه‌ها و مقاصد فرهنگی خود را دنبال می‌کند (جمشیدی: khamenei.ir)

۷-۲-۱. وظیفه کارگزاران در عرصه عمل

مقام معظم رهبری در قسمت پایانی توصیه دوم فرمودند:، دستگاه‌های مسئول حکومتی در این باره وظایف سنگین بر عهده دارند که باید هوشمندانه و کاملاً مسئولانه صورت گیرد البته به معنای رسمی مسئولیت از اشخاص و نهادهای غیر حکومتی نیست در دوره پیش رو باید در این باره برنامه‌های کوتاه مدت و میان مدت جامع تنظیم و اجرا شود ان شاءالله» (بیانیه گام دوم انقلاب ۱۳۹۷/۱۱/۲۲، <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=41673>).

ارتقاء و رشد مکارم اخلاق جامعه با الهام گرفتن از برنامه‌های جامع قرآن و روایات در مکتب اسلام بسیار مهم و قابل بحث است. در اسلام مدیریت به خودی خود یک مظهر مادی

و منفصل از حاکمیت نیست. خداوند متعال اولین وظیفه کارگزاران را ارتقای رشد معنوی در قرآن به صورت شاخصه اصلی بیان می‌کند و می‌فرماید: «الَّذِينَ إِن مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ» (حج: ۴۱)؛ آنان که خدا را یاری می‌کنند آنهایی هستند که اگر در روی زمین به آنان اقتدار و تمکین دهیم نماز به پا می‌دارند و زکات می‌دهند و امر به معروف و نهی از منکر می‌کنند و از هیچ کس جز خدا نمی‌ترسند چون می‌دانند که عاقبت کارها به دست خداست.

بنا به تفسیر ایه فوق، اگر قدرت و امکانات، در دست افراد صالح باشد، بهره‌برداری صحیح می‌کنند و اگر در اختیار ناهلان قرار گیرد سوء استفاده می‌کنند. بنابراین دنیا و قدرت، برای گروهی نعمت و برای گروهی وسیله‌ی بدبختی است و قرآن از هر دو نمونه یاد کرده است: اگر مؤمنان به قدرت برسند، به سراغ نماز و زکات و امر به معروف می‌روند ولی انسان‌های منحرف و ناهل، اگر قدرتمند شوند کارشان طغیان است، «إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَافٍ» (علق: ۶) و در راه نابودی منابع اقتصادی و نسل بشر گام بر می‌دارند، «وَإِذَا تَوَلَّى سَعَى فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ» (بقره: ۲۰۵) و عاقبت، مردم را به دوزخ می‌کشاند. «أَنَّمَا يُدْعُونَ إِلَى النَّارِ» (قصص: ۴۱). بنابراین آنچه که در این مسئله حائز اهمیت است، این است از مهمترین وظایف حاکمان مؤمن، ارتقای روحی و رشد امور معنوی جامعه و به دنبال آن رفاه و حل مشکلات اقتصادی و فقرزدایی و اصلاح جامعه. «أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ ...» (قرآنی، بی تا: ۵۲/۶)

بر اساس روایات، مردم از مسئولان خود الگو می‌پذیرند، بنابراین کسانی که تقوا نداشته و اخلاق مدار نیستند، نباید وارد عرصه سیاست شوند. پس اگر بخواهیم اخلاق دینی در جامعه رواج پیدا کند لازمه آن، این است که مسئولان و مدیران ما اخلاق‌های دینی را کاملاً رعایت کنند و اگر مسئولان به مسئله اخلاق توجه عمیق داشته باشند و رعایت اخلاق کنند بدون تعارف در جامعه اخلاق نیز حاکم می‌شود. بنابراین روش زندگی مسئولان در رشد و سلامت معنوی جامعه تاثیر بسزایی دارد (fars.iqna.ir: ۱۰ / ۳ / ۱۳۹۳).

یکی از وظایف مهم نهادهای متولی امور فرهنگی حکومت، تنظیم برنامه‌های جامع کوتاه مدت و بلند مدت از سوی آنان با توجه ویژه به همه ابعاد و عناصر زمان و فضای جامعه، جهت تربیت یک انسان کامل با اهداف تقویت خردورزی در افراد، گرایش به معنویت، پرورش مهرورزی و مودت نسبت به خداوند و مخلوقات، پرورش شرح صدر و صبر در مقابل سایر انسان‌ها و در نهایت بایستی منجر به خروج تدریجی آدمی از بند هوای نفس و پیروی از فرامین الهی کنند؛ تا اینکه آن هدف خلقت انسان که قرآن از آن به عنوان خلیفه الله یاد می‌کند در راستای زمینه سازی تمدن نوین اسلامی تحقق پیدا کند (ملکی، ۱۳۹۸/۴/۱).

۳-۱. اقتصاد

یکی از اهداف مهم اقتصاد اسلامی، استقلال اقتصادی می‌باشد؛ که در پی آن، جامعه بتواند نیازمندی‌های خود را در حد قابل قبولی از رفاه، تولید کند و در اداره امور اقتصادی نیازمند و متکی به دیگران نباشد. (هادوی تهرانی، ۱۳۷۸: ۸۳). رهبر معظم انقلاب اسلامی با توجه به این مسئله چند سالی است نگاه اصیل انقلاب اسلامی در حوزه مسائل اقتصادی-اجتماعی را ذیل عنوان اقتصاد مقاومتی تعریف کرده و در راستای گفتمان سازی آن بسیار کوشیده‌اند. حجم فعالیت رهبر معظم انقلاب اسلامی و جلسات و سخنرانی‌ها و تبیین سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی تقریباً در موضوع دیگری سابقه نداشته است که این نشان از اهمیت حیاتی موضوع ایشان دارد.. (فدایی، ۱۳۹۵).

۳-۱ لزوم استقلال اقتصادی

یکی از مهم‌ترین موضوعاتی که می‌تواند ایران اسلامی را به معنای واقعی کلمه قوی کند اقتصاد است. گواه این ادعا تأکید و توجه مقام معظم رهبری به مباحث اقتصادی در نام‌گذاری سال‌های اخیر از سال ۱۳۷۲، ۱۳۷۳ و ۱۳۸۰ تاکنون است. معظم له از سال ۱۳۹۶ به صورت مستمر شعار سال را با تأکید بر مفاهیم اقتصادی، از قبیل اصلاح الگوی مصرف، همت و کار مضاعف، حماسه اقتصادی، اقتصاد و فرهنگ با عزم ملی، جهاد

اقتصادی و نیز تصریح آشکار بر تولید ملی و حمایت از کار و سرمایه ایرانی با عزم ملی و مدیریت جهادی، جهش تولید و تولید، پشتیبانی و مانع زدایی تأکید داشته و دارند (www.tabnak.ir). از این تأکیدها برمی آید که یکی از دغدغه‌ها و دل مشغولی‌های ریشه‌دار ایشان مسئله اقتصاد است. در واقع محورهای یاد شده به اصل انقلاب اسلامی برمی‌گردد و از شعارهای اساسی این قیام بزرگ شیعی، بحث خودکفایی و استقلال در ابعاد مختلف سیاسی، اقتصادی و فرهنگی است. (اصفهانی: ۱۳۹۴)

مقام معظم رهبری در اهمیت استقلال اقتصادی می‌فرماید: «استقلال اقتصادی، از استقلال سیاسی مشکل‌تر و دیرپاب‌تر است. می‌بینید که به آسانی نمی‌شوند رشته‌های نفوذ و سلطه اقتصادی قدرت‌ها و دولت‌های بیگانه را قطع کرد. اگر کشوری بخواهد به سمت استقلال اقتصادی برود، احتیاج به نیروی انسانی کارآمد، منابع درآمدزا، امکانات فراوان فراوان دانش، تخصص، همکاری‌های علمی و فنی بین‌المللی و بسیار چیزهای دیگر دارد. کشور ما از ساعت اول، در جهت استقلال اقتصادی حرکت کرد. برای یک کشور استقلال اقتصادی یک ضرورت حیاتی است. وقتی رشته‌های اقتصادی کشور به بیگانگان وصل باشد، معنایش این است که رگ حیاتی و تغذیه این پیکر به جای دیگر وصل است پس اختیار در دست دیگری خواهد بود» (خطبه‌های نماز جمعه، ۱۳۶۹/۱/۱۰، <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2286>).

۲-۳. راهکارهای استقلال اقتصادی

اقتصاد یک نقطه‌ی کلیدی تعیین‌کننده است. اقتصاد قوی، نقطه‌ی قوت و عامل مهم سلطه‌ناپذیری و نفوذناپذیری کشور است و اقتصاد ضعیف، نقطه‌ی ضعف و زمینه‌ساز نفوذ و سلطه و دخالت دشمنان است. فقر و غنا در مادّیات و معنویات بشر، اثر می‌گذارد. اقتصاد البته هدف جامعه‌ی اسلامی نیست، اما وسیله‌ای است که بدون آن نمیتوان به هدفها رسید. تأکید بر تقویت اقتصاد مستقل کشور که مبتنی بر تولید انبوه و باکیفیت، و توزیع عدالت‌محور، و مصرف به اندازه و بی‌اسراف، و مناسبات مدیریتی خردمندانه است و در

سالهای اخیر از سوی اینجانب بارها تکرار و بر آن تأکید شده، به خاطر همین تأثیر شگرفی است که اقتصاد میتواند بر زندگی امروز و فردای جامعه بگذارد (بیانیه گام دوم انقلاب ۱۳۹۷/۱۱/۲۲، <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=41673>). مقام معظم رهبری در طی سالهای اخیر درباره عوامل موثر، در رشد اقتصادی کشور فرمایشات متعددی بیان فرمودند که میتوان از آن به عنوان نقشه راه نام برد. در اینجا تنها به سیاست‌های کلی برنامه‌ی ششم توسعه در امور اقتصادی اشاره می‌کنیم و این نشان دهنده اهتمام ایشان در این مسئله می‌باشد.

- ۱- رشد اقتصادی شتابان و پایدار و اشتغال‌زا به گونه‌ای که با بسیج همه‌ی امکانات و ظرفیت‌های کشور، متوسط رشد ۸ درصد در طول برنامه محقق شود.
- ۲- بهبود مستمر فضای کسب و کار و تقویت ساختار رقابتی و رقابت‌پذیری بازارها.
- ۳- مشارکت و بهره‌گیری مناسب از ظرفیت نهادهای عمومی غیردولتی با ایفای نقش ملی و فراملی آنها در تحقق اقتصاد مقاومتی.
- ۴- توسعه پیوندهای اقتصادی و تجاری متقابل و شبکه‌ای کشور به ویژه با کشورهای منطقه‌ی آسیای جنوب غربی، تبدیل شدن به قطب تجاری و ترانزیتی و انعقاد پیمان‌های پولی دو و چندجانبه با کشورهای طرف تجارت در چارچوب بندهای ۱۰، ۱۱ و ۱۲ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی.
- ۵- گسترش و تعمیق نظام جامع تأمین مالی و ابزارهای آن (بازار پول، بازار سرمایه و بیمه‌ها) با مشارکت اشخاص حقیقی و حقوقی داخلی و خارجی و افزایش سهم مؤثر بازار سرمایه در جهت توسعه‌ی سرمایه‌گذاری و ثبات و پایداری و کاهش خطرپذیری فعالیت‌های تجاری و اقتصادی کشور با تأکید بر ارتقاء شفافیت و سلامت نظام مالی.
- ۶- تأمین مالی فعالیت‌های خرد و متوسط به وسیله‌ی نظام بانکی.
- ۷- ارتقاء کیفی و کمی نظام جامع صنعت بیمه و ابزارهای آن (بازارهای رقابتی، بیمه‌ی اتکایی و...) با مشارکت اشخاص حقیقی و حقوقی داخلی و خارجی به منظور توسعه‌ی

سرمایه‌گذاری و ثبات و پایداری و کاهش خطرپذیری فعالیت‌های تجاری و اقتصادی کشور.
۸- جذب سرمایه‌ی ایرانیان خارج از کشور و سرمایه‌گذاران خارجی با ایجاد انگیزه و مشوق‌های لازم.

۹- اعمال نظارت کامل و فراگیر بانک مرکزی بر بازار و مؤسسات پولی، بانکی و اعتباری و ساماندهی مؤسسات و بازارهای غیرمتشکل پولی و مالی در جهت ارتقاء شفافیت و سلامت و کاهش نسبت مطالبات غیرجاری به تسهیلات.

۱۰- تغییر نگاه به نفت و گاز و درآمدهای حاصل از آن، از منبع تأمین بودجه‌ی عمومی به «منابع سرمایه‌های زاینده‌ی اقتصادی» و دائمی شدن اساسنامه‌ی صندوق توسعه‌ی ملی با تنفیذ اساسنامه‌ی موجود و واریز سالانه ۳۰ درصد از منابع حاصل از صادرات نفت و میعانات گازی و خالص صادرات گاز به صندوق توسعه‌ی ملی و افزایش حداقل ۲ واحد درصد سالیانه به آن.

۱-۱۰- استقلال مدیریت حساب‌ها از بانک مرکزی.

۲-۱۰- ارائه‌ی تسهیلات از منابع صندوق توسعه‌ی ملی به بخش‌های غیردولتی به صورت ارزی.

۳-۱۰- استقلال مصارف صندوق توسعه‌ی ملی از تکالیف بودجه‌ای و قوانین عادی.

۴-۱۰- سپرده‌گذاری ارزی حداقل ۲۰ درصد از منابع ورودی صندوق، نزد بانک‌های عامل در قبال اخذ خط اعتباری ریالی از بانک‌های مذکور برای ارائه‌ی تسهیلات ریالی به بخش کشاورزی، صنایع کوچک و متوسط و تعاونی با معرفی صندوق توسعه‌ی ملی.

۱۱- تکمیل زنجیره‌ی ارزش صنعت نفت و گاز و کاهش شدت انرژی.

۱۲- حمایت از تأسیس شرکت‌های غیردولتی برای سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های اکتشاف (نه مالکیت)، بهره‌برداری و توسعه‌ی میادین نفت و گاز کشور به ویژه میادین مشترک در چارچوب سیاست‌های کلی اصل ۴۴.

۱۳- افزایش سهم انرژی‌های تجدیدپذیر و نوین و گسترش نیروگاه‌های پراکنده و

کوچک مقیاس.

۱۴- تحقق کامل هدفمندسازی یارانه‌ها در جهت افزایش تولید، اشتغال و بهره‌وری، کاهش شدت انرژی و ارتقاء شاخص‌های عدالت اجتماعی.

۱۵- واگذاری طرح‌های جمع‌آوری، مهار، کنترل و بهره‌برداری از گازهای همراه تولید در کلیه میادین نفت و تأسیسات صنعت نفت به مردم.

۱۶- افزایش ارزش افزوده از طریق تکمیل زنجیره‌ی ارزش صنعت نفت و گاز و توسعه‌ی تولید کالاهای دارای بازدهی بهینه (بر اساس شاخص شدت مصرف انرژی).

۱۷- دانش‌بنیان نمودن صنایع بالادستی و پایین‌دستی نفت و گاز با تأسیس و تقویت شرکت‌های دانش‌بنیان برای طراحی، مهندسی، ساخت، نصب تجهیزات و انتقال فناوری به منظور افزایش خودکفایی.

۱۸- افزایش مستمر ضریب بازیافت و برداشت نهایی از مخازن و چاه‌های نفت و گاز.

۱۹- تقسیم کار و تعیین نقش ملی در مناطق، استان‌ها، نواحی و سواحل و جزایر کشور با رعایت الزامات آن در چارچوب سیاست‌های کلی مربوط، به منظور افزایش تولید ثروت ملی و حمایت دولت از سرمایه‌گذاری در مناطق کمتر توسعه‌یافته و روستایی.

۲۰- اتخاذ برنامه‌ها و اقدامات اجرایی جهت توسعه‌ی روستایی کشور برای تثبیت جمعیت و تشویق مهاجرت به مناطق روستایی و عشایری (کانون تولید و ارزش‌آفرینی) با برنامه‌ریزی و مدیریت بهینه در سطح ملی، منطقه‌ای و محلی، تعیین سهم واقعی در توزیع منابع و ارتقاء شأن و منزلت اجتماعی، ایجاد فرصت‌های جدید اقتصادی و حمایت‌های ویژه از فعالیت‌های کارآفرینی و اشتغال‌زایی مزیت‌دار بومی و مقاوم‌سازی تأسیسات و زیرساخت‌ها و اماکن روستایی با تأکید بر بند ۹ سیاست‌های کلی کشاورزی.

۲۱- توسعه‌ی اقتصاد دریایی جنوب کشور در محور چابهار - خرمشهر با تأکید بر سواحل

مکران.

۲۲- برنامه‌ریزی برای دستیابی به ضریب جینی ۴۳/۰

- ۲۳- توسعه‌ی بازارهای دریایی و ایجاد مناطق مهم اقتصادی درزمینه‌های دارای مزیت.
- ۲۴- اولویت بخش ریلی در توسعه‌ی حمل‌ونقل و ایجاد مزیت رقابتی برای آن.
- ۲۵- توسعه‌ی حمل‌ونقل ریلی باری با اولویت تجهیز شبکه و پایانه‌های باری و اتصال شبکه به مراکز بزرگ اقتصادی، تجاری و صنعتی و مبادی ورودی و خروجی مهم کشور و شبکه‌های ریلی منطقه‌ای و جهانی به‌ویژه کریدور شمال - جنوب با هدف توسعه‌ی صادرات و ترانزیت بار.
- ۲۶- افزایش نرخ رشد ارزش افزوده‌ی بخش‌های صنعت، معدن و صنایع معدنی و افزایش صادرات محصولات آن با اجرای سیاست‌های کلی صنعت و معدن.
- ۲۷- دانش‌بنیان نمودن شیوه‌ی تولید و محصولات صنعتی و خدمات وابسته به آن، نشان‌سازی تجاری و تقویت حضور در بازارهای منطقه و جهان.
- ۲۸- اولویت دادن به حوزه‌های راهبردی صنعتی (از قبیل صنایع نفت، گاز، پتروشیمی، حمل‌ونقل، مواد پیشرفته، ساختمان، فناوری اطلاعات و ارتباطات، هوافضا، دریا، آب و کشاورزی) و افزایش ضریب نفوذ فناوری‌های پیشرفته در آنها.
- ۲۹- اولویت دادن به تأمین مواد مورد نیاز صنایع داخلی کشور با تأکید بر تکمیل ظرفیت زنجیره‌ی ارزش افزوده‌ی مواد معدنی و اجرای بند ۳ سیاست‌های کلی معدن.
- ۳۰- تدوین و اجرای سند جامع و نقشه‌ی راه تحول نظام استانداردها و سازی کشور و مدیریت کیفیت.
- ۳۱- استقرار نظام جامع و کارآمد آمار و اطلاعات کشور.
- امور فناوری اطلاعات و ارتباطات
- ۳۲- کسب جایگاه برتر منطقه در توسعه‌ی دولت الکترونیک در بستر شبکه‌ی ملی اطلاعات.
- ۳۳- توسعه‌ی محتوا در فضای مجازی بر اساس نقشه‌ی مهندسی فرهنگی کشور تا حداقل پنج برابر وضعیت کنونی و بومی‌سازی شبکه‌های اجتماعی.

۳۴- ایجاد، تکمیل و توسعه‌ی شبکه ملی اطلاعات و تأمین امنیت آن، تسلط بر دروازه‌های ورودی و خروجی فضای مجازی و پالایش هوشمند آن و ساماندهی، احراز هویت و تحول در شاخص ترافیکی شبکه به طوری که ۵۰ درصد آن داخلی باشد.

۳۵- بهره‌گیری از موقعیت ممتاز کشور با هدف تبدیل ایران به مرکز تبادلات پستی و ترافیکی ارتباطات و اطلاعات منطقه و گسترش حضور در بازارهای بین‌المللی.

۳۶- حضور مؤثر و هدفمند در تعاملات بین‌المللی فضای مجازی.

۳۷- افزایش سهم سرمایه‌گذاری زیرساختی در حوزه‌ی فناوری اطلاعات و ارتباطات تا رسیدن به سطح کشورهای برتر منطقه.

۳۸- توسعه‌ی فناوری فضایی با طراحی، ساخت، آزمون، پرتاب و بهره‌برداری از سامانه‌های فضایی و حفظ و بهره‌برداری حداکثری از نقاط مداری کشور.

در ۳۸ مورد ذکر شده از سوی معظم له جهت رشد و توسعه اقتصادی به منابع انسانی و اقتصادهای نوپدید نگاه ویژه‌ای دارند؛ در نشستی با مسولین وقت فرمودند: نیازمند همت، شجاعت و اهتمام جدی و پیگیری در این زمینه هستیم (گزیده‌ای از بیانات در جلسه شورای عالی هماهنگی اقتصادی، ۴/۹/۱۳۹۹، [https://farsi.khamenei.ir/speech-
content?id=46866](https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=46866)).

۴-۱. عدالت و مبارزه با فساد (برقراری عدالت اجتماعی)

چهارمین محور مورد تأکید مقام معظم رهبری در بیانیه گام دوم عدالت و مبارزه با فساد است. از منظر رهبر معظم انقلاب، برقراری عدالت اجتماعی یکی از اهداف مهم تمدن نوین اسلامی است و دیگر اهداف تمدنی نیز باید با عدالت همخوانی داشته باشند. به گونه‌ای که قدرت، سیاست، علم، اخلاق و پیشرفت با عدالت اجتماعی در هم تنیده است. ایشان یکی از برکات مهم انقلاب اسلامی را در این بیانیه "سنگین کردن کفه عدالت در تقسیم امکانات عمومی کشور" بر می‌شمرند. در عین حال اشاره می‌کنند که در شرایط فعلی، بین وضع موجود و وضع مطلوب عدالت در جمهوری اسلامی فاصله وجود دارد. معظم له از

عدالت، هم به عنوان دستاورد ۴۰ سال ابتدایی انقلاب یاد کرده‌اند و هم به عنوان عملکردی که در آینده باید آن را پیش گرفت؛ و لذا تأکید می‌کنند که در این خصوص نیاز به گفتمان سازی است (بیانیه گام دوم انقلاب ۱۳۹۷/۱۱/۲۲، <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=41673>)

قرآن کریم می‌فرماید: «لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ...» (الحديد: ۲۵)؛ ما پیامبرانمان را با دلیل‌های روشن فرستادیم و با آنها کتاب و ترازو، را نیز نازل کردیم تا مردم به عدالت عمل کنند...». تحقق و تأمین عدالت، به ویژه عدالت اجتماعی، به تلاش‌های گسترده، همگانی و مستمر نیازمند است.

عدالت در صدر هدف‌های اولیه همه بعثت‌های الهی و در جمهوری اسلامی نیز دارای همان شان و جایگاه است. این کلمه مقدس و در همه زمان‌ها و سرزمین‌هاست و به صورت کامل جز در حکومت حضرت ولی عصر ارواحنا فداه میسر نخواهد شد ولی به صورت نسبی، همه جا و همه وقت ممکن فریضه‌ای بر عهده همه به ویژه حاکمان قدرتمند آن است (بیانیه گام دوم انقلاب ۱۳۹۷/۱۱/۲۲، <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=41673>). عدالت، آرمانی دینی و الهی است و سابقه‌ای به قدمت عمر بشر دارد (حق پناه، ۱۳۸۰).

یکی از اهداف اساسی بعثت پیامبران تحقق عدالت بوده، بنابراین اجرای عدالت در جامعه بشری هدف اصلی است. (فرجی آرپناهی و همکاران، ۱۳۹۹).

یکی از پیام‌های جهانی انقلاب، تحقق عدالت و عدالت طلبی است. معظم له در اجتماع بزرگ مردم یزد فرمودند: «امروز بحران جنسی، بحران اقتصادی، بحران اخلاقی، بحران خانوادگی، گرفتاری‌هایی همان کشورهایی است که از لحاظ علمی چشم تاریخ را خیره کردند از پیشرفت‌های خودشان. بشر سعادت‌مندی اش به این نیست که دانش و پیشرفت کند دانش ابزار سعادت است، سعادت بشر به آسایش فکر است، به آسایش روح است، به زندگی بی دغدغه است، به زندگی همراه با امنیت اخلاقی و معنوی و مادی است، به احساس عدالت

در جامعه است. این را غربی ندارد نه اینکه ندارد روز به روز هم از او دارد دورتر می‌شود. ما این را برای نشان دادن به دنیا به عنوان آرمان خود ترسیم کرده ایم؛ ما نکرده ایم خدا کرد. ملت ایران به اقتضای ایمان خود به این راه، دنبال این راه افتاد» (بیانات در دیدار مردم یزد، ۱۲/۱۰/۸۶، <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3415>).

می‌توان عدالت اجتماعی را در سه حوزه حقوقی، اقتصادی و قضائی تعریف کرد. جهت تحقق عدالت اجتماعی در جامعه، شایسته سالاری در تمامی سطوح اجرائی، تقنینی و قضائی، ترویج معنویت و جلوگیری از زمینه‌های گناه در جامعه و نیز تأسیس نظام تعاون و تأمین رفاه اجتماعی، گسترش فرهنگ وقف و بهره‌برداری بهینه از آن، ایجاد تحول در نظام وقف، همچنین عملیاتی ساختن نظام مالیاتی اسلام و دریافت قانونمند مالیات‌های ثابت، راهکارهای تحقق عدالت اجتماعی است. (موسوی، ۱۳۹۰)

۵-۱. استقلال و آزادی

خداوند متعال در قرآن به استقلال همه جانبه جامعه ایمانی و حاکمیت مؤمنان بر سرنوشت خود، که مورد تأکید خداوند است اشاره می‌فرماید: «لَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلاً» (نساء: ۱۴۱)؛ خداوند هرگز کافران را بر مؤمنان تسلطی نداده است. از این آیه استفاده می‌شود که کافران نه تنها از نظر منطق بلکه از نظر نظامی و سیاسی و فرهنگی و اقتصادی و خلاصه از هیچ نظر بر افراد با ایمان، چیره نخواهند شد. یکی از خصوصیات انقلاب اسلامی داشتن استقلال در تمام ابعاد می‌باشد. استقلال ملی به معنی آزادی ملت و حکومت از تحمیل و زورگویی قدرتهای سلطه‌گر جهان است و آزادی اجتماعی به معنای حق تصمیم‌گیری و عمل کردن و اندیشیدن برای همه افراد جامعه است و این هر دو از جمله ارزش‌های اسلامی انجام هر دو عطیه الهی به انسان‌ها این حجم توسل به مردم نیست حکومت‌ها موظف به تأمین این دو اند (بیانیه گام دوم انقلاب ۲۲/۱۱/۱۳۹۷، <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=41673>)

انقلاب اسلامی دو موضوع استقلال و آزادی را در این کشور نهادینه کرد. در آن روزها، که، آزادی فکر، آزادی بیان و آزادی تصمیم‌گیری نبود؛ با آمدن انقلاب به عنوان یکی از ارزش‌های اصلی نهادینه شد. هدف از انقلاب و برقراری آزادی و استقلال بحث تحقق جامعه اسلامی است؛ پس این جامعه بسوی پیشرفته معنوی باشد؛ و رمز برقراری چنین جامعه‌ای استقلال است و امید آن است که به برکت این استقلال راه ساخت یک کشور مستقل، پیشرفته، عادلانه و معنوی را طی کرده و مردم را به سوی تمدن نوینی اسلامی سوق داده، با جامعه‌ای که از استقلال فرهنگی، اقتصادی و سیاسی برخوردار است (جلال‌منش، ۱۳۹۸/۳/۱)

۱-۵-۱. استقلال اقتصادی

خداوند متعال در سوره مبارکه آل عمران می‌فرماید: «ولا تهنوا ولا تحزنوا وانتم الاعلون ان کنتم مؤمنین» (آل عمران: ۱۳۹). با توجه به آیه یاد شده مؤمنین نسبت به دیگران برتری خواهند داشت از طرف دیگر می‌دانیم یکی از لوازم برتری بی‌نیازی اقتصادی از دولت‌های استکباری و خودکفایی مسلمانان است است زیرا بدیهی است که احتیاج به دیگران همیشه ملازم با ذلت و اسارت است.

رهبر معظم انقلاب می‌فرماید: «استقلال اقتصادی، از استقلال سیاسی مشکل‌تر و دیرپاب‌تر است. می‌بینید که به آسانی نمی‌شوند رشته‌های نفوذ و سلطه اقتصادی قدرت‌ها و دولت‌های بیگانه را قطع کرد. اگر کشوری بخواهد به سمت استقلال اقتصادی برود، احتیاج به نیروی انسانی کارآمد، منابع درآمدزا، امکانات فراوان فراوان دانش، تخصص، همکاری‌های علمی و فنی بین‌المللی و بسیار چیزهای دیگر دارد». کشور ما از ساعت اول در جهت استقلال اقتصادی حرکت کرد. برای یک کشور استقلال اقتصادی یک ضرورت حیاتی است وقتی اشتباهات اقتصادی کشور به بیگانگان و از باشد معنایش این است که رگ حیاتی و تغذیه این پیکر به جای دیگر وصل است و اختیار در دست دیگری خواهد بود (خطبه‌های

نماز جمعه، ۱۳۶۹/۱/۱۰، <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2286>

۲-۵-۱. استقلال سیاسی

استقلال همه جانبه وابستگی کشوریکی از مسائل مهمی که در طول تاریخ مردم ایران از آن رنج می بردند و برایشان خیلی دردآور بود. از دوران قاجار به خصوص از جنگهای ایران روسیه انگلیسی ها کم کم به ایران باز شد از همان زمان مردم از هر فرصتی استفاده می کردند تا زنجیره های وابستگی را قطع تا بتوانند به استقلال کامل برسند. (اسدی و همکاران، ۱۸۹). معظم له فرمودند: «کشورهایی که به استقلال می رسند قدم اول استقلال آنها همین است که نظام سیاسی خودشان را مستقل کنند؛ یعنی حکومت مستقل از نفوذ قدرت های بیگانه به وجود آورند» (خطبه های نماز جمعه، ۱۳۶۹/۱/۱۰، [https://farsi.khamenei.ir/speech-](https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2286)

۳-۵-۱. استقلال فرهنگی

در اهمیت استقلال فرهنگی مقام معظم رهبری فرمودند: «استقلال فرهنگی از همه استقلال ها مهم تر است جمهوری اسلامی، از اول نشان داد که زیر بار فرهنگ مبتذل و فاسد قبلی نخواهد رفت. این نکته را من عرض می کنم که سلطه ی واقعی قدرتها، سلطه فرهنگی است. یعنی اگر ملتی بتوانند فرهنگ و باورها و اعتقادات و رسوم و آداب و عادت عادات خود را، و در مرحله بالاتر زبان و خط خویش را در ملت دیگر نفوذ بدهند در آن ملت مسلط است و سلطه ی او یک سلطه ی حقیقی است؛ کاری که در دوره ای از این ۲۰۰ سال گذشته فرانسوی ها با کشورهای دیگر کردند، و در یک دوره دیگر انگلیسی ها کردند، و در این اواخر آمریکایی ها انجام دادند؛ یعنی زبان و خط و فرهنگ و روش های زندگی خودشان را به هر کشوری که توانستند، صادر کردند. اگر کشوری از لحاظ اقتصادی هم مستقل باشد و وابسته به قدرتها نباشد، اما چنانچه قدرت های بیگانه بتوانند فرهنگ خودشان را در این کشور نفوذ بدهند بر آن مسلطند» (خطبه های نماز جمعه، ۱۳۶۹/۱/۱۰، [https://farsi.khamenei.ir/speech-](https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2286)

۶-۱. عزت ملی، روابط خارجی، مرزبندی جغرافیایی

توصیه ششم معظم له به نسل جدید انقلاب اسلامی برای شکوهمندتر شدن انقلاب اسلامی در گام دوم، توجه به سیاست خارجی بر مبنای عزت ملی و مرزبندی با دشمن است. عزت ملی، روابط خارجی، مرزبندی با دشمن، این هر سه، شاخه‌هایی از اصل (عزت، حکمت و مصلحت) در روابط بین‌المللی‌اند. صحنه‌ی جهانی، امروز شاهد پدیده‌هایی است که تحقق یافته یا در آستانه‌ی ظهورند: تحرک جدید نهضت بیداری اسلامی بر اساس الگوی مقاومت در برابر سلطه‌ی آمریکا و صهیونیسم؛ شکست سیاست‌های آمریکا در منطقه غرب آسیا و زمین‌گیر شدن همکاران خائن آنها در منطقه؛ گسترش حضور قدرتمندانه‌ی سیاسی جمهوری اسلامی در غرب آسیا و بازتاب وسیع آن در سراسر جهان سلطه.

اینها بخشی از مظاهر عزت جمهوری اسلامی است که جز با شجاعت و حکمت مدیران جهادی به دست نمی‌آید. سردمداران نظام سلطه نگرانند؛ پیشنهادهای آنها عموماً شامل فریب و خدعه و دروغ است. امروز ملت ایران علاوه بر آمریکای جنایت‌کار، تعدادی از دولتهای اروپایی را نیز خدعه‌گر و غیر قابل اعتماد میدانند. دولت جمهوری اسلامی باید مرزبندی خود را با آنها با دقت حفظ کند؛ از ارزشهای انقلاب و ملی خود، یک گام هم عقب‌نشینی نکند؛ از تهدیدهای پوچ آنان نهراسد؛ و در همه حال، عزت کشور و ملت خود را در نظر داشته باشد و حکیمانه و مصلحت‌جویانه و البته از موضع انقلابی، مشکلات قابل حل خود را با آنان حل کند. در مورد آمریکا حل هیچ مشکلی متصور نیست و مذاکره با آن جز زیان مادی و معنوی محصولی نخواهد داشت (بیانیه گام دوم انقلاب ۱۳۹۷/۱۱/۲۲،

<https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=41673>

رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی) با هوشیاری نسبت به تبلیغات و جنگ روانی دشمن از یک سو و ترس و واهمه همراه با دگراندیشی برخی جناح‌های سیاسی در داخل کشور از سوی دیگر در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی بر این اصل تأکید داشته‌اند تا هم یادآوری باشد برای مسئولان فعلی کشور و هم توصیه‌ای پدران برای نسل جدید انقلاب اسلامی.

۱-۷. سبک زندگی

سبک زندگی، توصیه‌ی هفتم رهبر انقلاب در بیانیه‌ی گام دوم انقلاب است، این توصیه تفاوت محسوسی با سایر توصیه‌ها داشت؛ برای آن شرحی مفصلی مانند بندهای قبل ارائه نشد و تنها به خطر و زیان‌های ناشی از ترویج سبک زندگی غربی و لزوم مقابله‌ی جهادی، همه‌جانبه و هوشمندانه با آن پرداختند. ایشان تشریح این توصیه را به دلیل اینکه «سخن لازم در این باره بسیار است»، به فرصت دیگری موکول کرده‌اند. از این رو، بنظر می‌رسد بحث و تبادل نظر درباره این آسیب‌شناسی، باید اولویت پیدا کند و شروع بحث‌های مفید در این باره، بهتر است با بررسی مباحث مربوط به سبک زندگی اسلامی ایرانی در اندیشه و بیانات رهبر انقلاب اسلامی باشد (طیاری نژاد، ۱۳۹۸/۱/۱).

یکی از ضرورت‌های اساسی برای رسیدن به تمدن نوین اسلامی، تحقق سبک زندگی اسلامی است. یکی از مسائل مهم برای رسیدن به این امر توجه به مبادی و مبانی سبک زندگی اسلامی است. این امر خود مستلزم توجه جدی صاحب نظران، اندیشمندان مسلمان به موضوع سبک زندگی و راه‌های وقوع آن در فرد و اجتماع است. و است؛ زیرا سبک زندگی اسلامی تنها با تحقق این مبانی واقع شده و دوام پیدا خواهد کرد. (صائبی: ۱۳۹۹/۶/۱۳).

نتیجه‌گیری

این بیانیه به صورت منظومه‌ای و جامع به صیورورت انقلاب اسلامی، در ابعاد محتوایی و شکلی که به جرأت می‌توان گفت هیچ موضوع و عنصر مهمی را جهت دستیابی به تمدن نوین اسلامی مغفول نگذاشته است. مقام عظمای ولایت با صادر کردن این بیانیه، به شکل جنگ روانی برهم زدند. معظم له در نقطه مقابل القای ناامیدی از سوی دشمن و عدم اهتمام به منابع انسانی، علی‌الخصوص جوانان، امید به آینده را برای جوانان ترسیم کردند که این خود نوع تاکتیک در جنگ نرم می‌باشد. در این برهه از زمان که جنگ فرهنگی و فکری است باید مبارزه‌ی ما هم به همان صورت شکل بگیرد، ایشان با همان شیوه‌ی کار فرهنگی که بارها از مردم و مسئولین مطالبه داشتند در صحنه حاضر شدند. در مقابل جهت تقویت افکار سالم

در جامعه، امید به آینده درخشانتر ایران اسلامی، در مقابل دشمن عمل کردند. متن بیانیه نقشه راه حرکت جامعه در دهه‌های آینده را ترسیم می‌کند.

ابتدا نهادهای متولی امر فرهنگی موظفند، که بسترهایی را جهت آشنایی هرچه بیشتر اقشار مختلف با این نقشه راه در رادر سطوح مختلف آماده کنند. سپس بر عهده‌ی ماست، که این بیانیه را به عنوان یک متن راهبردی و راه‌گشا، در دستور کار خویش قرار داده و متناسب با هر یک از مطالبات و مقاصد نهفته در آن، برنامه‌ریزی کنیم. باید به فهم و درک عمیق آن همت گماریم و آنگاه از طریق تقسیم کار، ترجمه و تحقق عملیاتی بخش‌ها و پاره‌های مختلف آن را بر عهده گیریم رهبر انقلاب، به صراحت ما را مخاطب خویش خوانده و خواسته‌ها و توقعاتش را با ما در میان نهاده است. ما باید بی‌درنگ و دغدغه‌مندانه، احساس مسئولیت کنیم و نسبت خود را با مفاد و مضامین این بیانیه مشخص سازیم.

فهرست منابع

• قرآن کریم

۱. فرجی آرپناهی، زهرا، ابراهیمی فر، جلال و دیگران، «تحقق رویکرد عدالت اجتماعی از دیدگاه قرآن کریم و روایات»، *نشریه علوم اسلامی انسانی*، تابستان ۱۳۹۹.
۲. اسحاقی، سید حسین، مومولفه‌های مدیریت جهادی، قم، نشر هاجر، ۱۳۹۳.
۳. اصفهانی، عبدالله، «ضرورت استقلال اقتصادی بر اساس آموزه‌های دینی»، شماره پیاپی ۳۹۸، فروردین واردیبهشت ۱۳۹۴.
۴. الیوت، جفری. ام و رجینالد، رابرت، *فرهنگ اصطلاحات سیاسی و استراتژیک*، ترجمه میرحسین رئیس‌زاده، دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی، تهران، ۱۳۷۸.
۵. پژوهشکده تحقیقات اسلامی امام صادق علیه السلام، «پنجره‌ای بسوی تعمیق معنویت و افزایش بصیرت»، *سازمان عقیدتی سیاسی وزارت دفاع و پشتیبانی*، بهار ۱۳۹۳.
۶. حبیبی، سیده فاطمه، *اخلاق مدیر در قرآن*، modiryar.com، پاییز ۱۳۹۴.
۷. رجبی‌نیا، داوود، رضایی، مریم، پیشوایی، فریده، *جنگ نرم رسانه‌ای: (تهاجم بر ضد اسلام و ایران)*، تدوین مریم رضایی، فریده پیشوایی؛ زیر نظر داود رجبی‌نیا. تهران: نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، موسسه انتشارات کتاب نشر، مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما، ۱۳۹۲.
۸. سازمان بسیج اساتید کشور، *دولت جوان حزب اللهی*، تهران، بی تا.
۹. سجادی، عبدالقیوم، *چالش‌های فرهنگی جهانی شدن و انقلاب اسلامی*، دفتر نشر معارف، بهار ۱۳۸۵.
۱۰. شیروودی، مرتضی، «جنگ، انواع، انگیزه‌ها و جنگ تحمیلی»، شماره ۴۶، ۱۳۸۴.
۱۱. حسینی، سیده صدیقه، *اهداف فرهنگی در جنگ نرم رسانه‌ای (رسانه ملی و الگوها)*، قم: صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران، مرکز پژوهش‌های اسلامی، ۱۳۹۲.
۱۲. خدا بخش نژاد، سلیم، *فرهنگ چیست*، بی تا.

۱۳. حکیمی، محمد، *جهانی سازی مهدوی و جهانی سازی غربی*، قم، دلیل ما، ۱۳۸۷.
۱۴. حق پناه، رضا، «عدالت اجتماعی در قرآن»، *اندیشه حوزه*، شماره ۳، ۱۳۸۰.
۱۵. پورفاضلی، سید امیر، دشمن شناسی (شناخت و روش های دشمن و راه های مقابله با آن) از دیدگاه حضرت آیت الله العظمی خامنه ای (مدظله العالی) رهبر معظم انقلاب اسلامی، بی جا، بی تا.
۱۶. فدایی، اسماعیل، «جنگ نرم در حوزه ی اقتصاد و راه مقابله با آن»، *نشریه فرهنگی سیاسی بازتاب*، دانشگاه آزاد واحد شهرکرد، ۱۳۹۵.
۱۷. تهران، انقلاب اسلامی (وابسته به مؤسسه ی پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی)، ۱۳۹۱.
۱۸. جزایری، سید مسعود، *جنگ نرم از دیدگاه مقام معظم رهبری*، فصلنامه علمی پژوهشی راهبرد فرهنگ شماره ۳۷ شماره ۱۶ زمستان ۱۳۹۰، صص ۷-۳۲.
۱۹. جعفرنیا، فاطمه، *جایگاه علم در اسلام و تاثیر آن در شکل گیری تمدن اسلامی*، کنگره ملی تفکر و پژوهش های دینی، ۱۳۹۳.
۲۰. قرائتی، محسن، *تفسیر نور*، تهران: مرکز فرهنگی درس هایی از قرآن، چاپ یازدهم، ۱۳۸۳.
۲۱. مراد، سیف الله، خجسته، محمد، (در صحنه جنگ نرم اقتصادی دشمن علیه جمهوری اسلامی ایران)، *فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج*، سال شانزدهم، شماره ۶، پاییز ۱۳۹۲.
۲۲. راجی، سید محمد حسین، سید محمدرضا خاتمی، انتخابات: تکرار یا تغییر، قم، دفتر نشر معارف، ۱۳۹۹.
۲۳. عیوضی، محمدرحیم، «مفاهیم، ویژگی ها و اصول: زمانه ۱۳۸۶ شماره ۵۸».
۲۴. نخجوان، احمد، جنگ، *چاپخانه فردین و برادر*، تهران، ۱۳۱۷.
۲۵. مختارپورقهری، علیرضا، *معارف انقلاب*، انتشارات انقلاب اسلامی، زمستان

۱۳۸۹.

۲۶. مخزن موسوی، سید ابوالحسن، «راهکارهای تحقق عدالت اجتماعی»، مجموعه مقالات نشست اندیشه‌های راهبردی با موضوع عدالت، پاییز ۱۳۹۰.
۲۷. مَهری، محمد جواد، گفتگوی افسران جوان با فرمانده پیرامون جنگ نرم (با تکیه بر هشدارهای ۲۰ ساله مقام معظم رهبری)، انتشارات مشرقین
۲۸. ویسی، محمود، «اخلاق، معنویت و ارزش»، همایش ملی جستارهای پژوهشی با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب، گرگان، ۱۳۹۸.

29. bookjihad.blog.ir
30. Khamenei.ir
31. www.sid.ir
32. elmnet.ir
33. civilica
34. www.islamquest.net
35. www.fars.news.ir
36. basij.msrt.ir
37. www.jsfc.ir
38. ensani.ir
39. farhangi.mcls.gov.ir
40. wiki.ahlolbait.com
41. ir.oerp
42. www.intjz.net
43. www.olgou.org
44. .pasdareeslam.ir
45. .iqna.ir
46. www.iribnews.ir